

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових технологій

Протокол № 1 від 02.09.2024 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань **всі**
Спеціальність **всі**
Освітній рівень **третій (освітньо-науковий)**
Освітня програма **всі**

Статус дисципліни **вибіркова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Розробник:
д.е.н., професор

підписано КЕП

Юрій ІВАНОВ

Завідувач кафедри
міжнародної торгівлі, митної
справи та фінансових
технологій

Вікторія ТИЩЕНКО

Харків
2024

ВСТУП

Сучасні економічні умови, в яких функціонують вітчизняні підприємства, характеризуються високим рівнем невизначеності та динамічності чинників зовнішнього середовища. Усе це сприяє виникненню несприятливих ситуацій, що супроводжуються конфліктністю економічних інтересів і відсутністю повної та достовірної інформації. У таких умовах важливістю набуває вміння керівників не лише бізнесу, а і державних органів, адаптувати до змін зовнішнього середовища та приймати науково обґрунтовані, оптимальні рішення з метою ведення ефективної фінансової політики. Саме в сучасних умовах особливе значення набуває податковий менеджмент, який забезпечує стійке надходження платежів до бюджету та дотримання фізичними і юридичними особами податкового законодавства. Податковий менеджмент – сукупність принципів, методів, засобів і форм управління податковою системою держави і податковою політикою підприємства. Саме володіючи формами і методами податкового менеджменту фахівці підприємств і підприємці зможуть визначити оптимальний рівень оподаткування без шкоди для бізнесу.

Важливим аспектом для держави є планування та прогнозування податкових надходжень як в цілому так і в розрізі окремих податків. Своєчасно визначити фактори та ризики, що впливають на повне та своєчасне надходження податкових платежів до бюджетів всіх рівнів.

Можливість досягнення цього обумовлюється ґрунтовною фаховою підготовкою майбутніх фахівців-економістів та керівників як підприємств незалежно від форм власності й організаційно-правової форми господарювання так і працівників контролюючих органів та органів державного управління. Навчальна дисципліна "Податковий менеджмент" враховує всі аспекти сучасної практики в оподаткуванні.

При розробці програми навчальної дисципліни враховано рекомендації щодо компетентнісно-орієнтованого підходу до навчального процесу.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота здобувачів з економічною літературою, нормативними актами та інтернет-джерелами.

Мета навчальної дисципліни: формування у здобувачів системи теоретичних знань і прикладних навичок щодо здійснення податкового менеджменту на державному на корпоративному рівнях.

Основними завданнями дисципліни є:

- вивчення структури та вимог до державного податкового менеджменту;
- вивчення структури та вимог до корпоративного податкового менеджменту;
- ознайомлення з інструментами податкового регулювання;
- ознайомлення з порядком обліку платників податків;

вивчення алгоритму проведення податкової перевірки та документального оформлення її результатів;
 вивчення методів податкового планування;
 вивчення методів обліку доходів та витрат;
 вивчення методики складання податкової звітності.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
Вміти характеризувати загальні засади податкового менеджменту	Здатність визначити складові податкового менеджменту на державному та корпоративному рівнях
Формулювати ключові складові структури податкового менеджменту	Здатність узагальнювати наукові підходи до побудови податкового менеджменту на державному та корпоративному рівнях
Обґрунтовувати інструменти податкового регулювання	Здатність здійснювати податкове регулювання за допомогою інструментів та важелів державного податкового менеджменту
Здійснювати заходи адміністрування податків та податкового контролю	Здатність до здійснення облікових та контрольних заходів платників податків в процесі реалізації заходів державного податкового менеджменту
Здійснювати облік податків та зборів на підприємстві	Здатність до визначення податкових зобов'язань та складання податкової звітності на підприємстві
Вміти розробляти заходи з оптимізації податкових зобов'язань	Здатність будувати схеми зменшення податкових зобов'язань суб'єкта підприємництва в межах діючого законодавства

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Державний податковий менеджмент

Тема 1. Державний податковий менеджмент: поняття, структура та функції

Концептуальні засади та основні принципи податкового менеджменту. Податкова політика як основа організації податкового менеджменту. Типи та цілі податкової політики держави. Стратегічний та тактичний податковий менеджмент.

Поняття та складові державного податкового менеджменту. Об'єкт державного податкового менеджменту. Предмет державного податкового менеджменту. Функції державного податкового менеджменту.

Державна фіскальна служба, Державна податкова служба та Державна

митна служба як основні контролюючі органи в системі державного податкового менеджменту: їх права, обов'язки та функції.

Процесний підхід до державного податкового менеджменту. Системний підхід до державного податкового менеджменту. Функції планування, організації, контролю і регулювання податкової системи.

Принципи планування та державного регулювання бюджету.

Сутність та основні цілі процесу бюджетного планування. Методи бюджетного планування. Метод коефіцієнтів. Нормативний метод. Основні проблеми бюджетного планування. Поняття і суть податкового планування. Принципи податкового планування. Критерії оптимальності в податковому плануванні. Показник прибутковості проекту податкового планування. Показник кількості обмежень проекту податкового планування. Показник ризиків проекту податкового планування. Методи податкового планування. Види і етапи податкового планування.

Поняття, сутність та методи податкового планування прогнозування. Принципи державного податкового планування та прогнозування. Методи оцінки податкового потенціалу держави та її регіонів.

Тема 2. Державне податкове регулювання

Поняття податкового регулювання. Основні теорії податкового регулювання: класична, теорія монетаризму, кейнсіанська теорія, некейнсіанська теорія, теорія економіки пропозиції.

Основні задачі податкового регулювання. Інструменти податкового регулювання. Системні інструменти податкового регулювання. Загальний рівень оподаткування. Структура системи оподаткування, що діє в країні. Застосування альтернативних систем оподаткування. Комплексні інструменти податкового регулювання. Спеціальні податкові режими, що вводяться за територіальною ознакою. Спеціальні режими оподаткування, що вводяться за територіальною ознакою. Локальні інструменти податкового регулювання. Механізми, пов'язані з об'єктом і предметом оподаткування. Визначення складу платників податків.

Податкові пільги: поняття та порядок застосування. Звіт про використання податкових пільг. Довідник податкових пільг.

Податкове регулювання соціально-економічного розвитку держави (соціальна справедливість, зайнятість населення, інноваційна та інвестиційна привабливість економіки, екологічна політика, охорона здоров'я та освіта,

Перекладання податків. Основні теорії: Еволюція теорій перекладання податків. Абсолютна (класична) теорія перекладання. Оптимістична теорія перекладання. Песимістична теорія перекладання. Емпірична теорія перекладання. Математична (маржинальна) теорія перекладання. Статистична теорія перекладання. Вплив перекладання податків на ціну товарів.

Просте й складне перекладання податків. Залежність між еластичністю

попиту і пропозиції та перекладенням податків. Еластичність попиту та розподіл податку з продажів. Еластичність пропозиції та розподіл податку з продажів. Надмірне податкове навантаження.

Податкове навантаження: поняття та методи визначення. Концептуальні основи оптимального оподаткування: оптимальне оподаткування доходів, капіталу, товарів.

Тема 3. Адміністрування податків

Поняття, склад, об'єкти і суб'єкти податкового адміністрування

Поняття податкового зобов'язання і визначення його суми. Узгодження податкових зобов'язань. Звітність щодо податків і зборів. Звітні періоди та терміни подання звітності, порядок та відповідальність

Сутність та мета обліку платників податків. Порядок ведення обліку платників податків у податкових органах. Порядок взяття на облік у податкових органах юридичних осіб, їх відокремлених підрозділів, договорів про спільну діяльність, нерезидентів. Відповідальність за порушення порядку реєстрації в податкових органах. Порядок визначення та взяття на облік великих платників податків. Порядок зміни місця реєстрації великих платників податків. Порядок взяття на облік у податкових органах фізичних самозайнятих осіб, фізичних осіб, які здійснюють незалежну професійну діяльність. Порядок зняття з обліку платників податків у податкових органах.

Способи забезпечення виконання обов'язку по сплаті податків і зборів. Грошове зобов'язання: порядок визначення та сплати.

Види відповідальності за порушення податкового законодавства. Поняття та порядок застосування штрафних санкцій. Розмір та порядок нарахування штрафних санкцій при самостійному виявленні факту заниження податкового зобов'язання минулих податкових періодів. Порядок оскарження рішень контролюючого органу. Порядок нарахування пені.

Поняття та сутність податкового боргу. Порядок визначення. Джерела та шляхи погашення податкового боргу. Податкова вимога. Термін виникнення та припинення. Відстрочення і розстрочення сплати податкових зобов'язань. Порядок застосування податкової застави. Предмет податкової застави.

Податковий керуючий, його права і функції. Організація продажу заставного майна як винятковий засіб виконання платниками своїх обов'язків перед бюджетом.

Поняття безнадійного податкового боргу та порядок його списання. Строки давності щодо погашення податкового боргу платників податків перед бюджетом.

Адміністративний арешт майна: поняття та підстави для застосування.

Тема 4. Податковий контроль

Поняття, сутність та принципи податкового контролю. Шляхи проведення податкового контролю. Методи та форми податкового контролю. Види і

способи порушень у сфері оподаткування.

Сутність та види податкових перевірок. Порядок проведення камеральних, документальних невиїзних, електронних перевірок. Підстави та порядок проведення виїзних документальних планових і позапланових та фактичних перевірок. Порядок планування та проведення зазначених перевірок. Взаємодія контролюючих органів та платників податків при організації та проведенні податкових перевірок. Фактори корпоративного податкового менеджменту що впливають на частоту проведення перевірок суб'єкта господарювання. Топології податкових схем що застосовуються платниками податків. Ризиковий принцип планування виїзних документальних перевірок.

Порядок оформлення результатів камеральних перевірок, документальних виїзних і невиїзних, фактичних та електронних перевірок. Порядок вручення актів перевірок. Порядок складання повідомлення-рішення. Підстави та обґрунтування. Порядок вручення повідомлення – рішення платникам податків. Порядок оскарження платниками податків повідомлення – рішення.

Теоретико-методологічні основи ухилення від оподаткування. Форми ухилення від оподаткування. Способи протидії ухиленню від оподаткування.

Змістовий модуль 2. Корпоративний податковий менеджмент

Тема 5. Корпоративний податковий менеджмент: поняття, структура та функції

Діалектика поняття «корпоративний податковий менеджмент». Предмет та функції корпоративного податкового менеджменту. Об'єкт, предмет і підсистеми корпоративного податкового менеджменту. Функції корпоративного податкового менеджменту. Взаємозв'язок функцій корпоративного податкового менеджменту з формами реалізації податкової політики.

Поняття та сутність податкової політики підприємства та її вплив на фінансові результати. Сценарії поведінки підприємства в податкових взаєминах з державою. Форми реалізації податкової політики підприємства.

Тема 6. Податковий облік та звітність

Поняття податкового обліку. Структура податкового обліку: первинні документи, податкові реєстри, податкова звітність. Поняття податкового зобов'язання. Випадки визначення податкових зобов'язань контролюючими органами. Поняття податкового обов'язку. Касовий метод. Метод нарахувань. Метод першої події. Метод останньої події. Випадки застосування методів податкового обліку під час обліку різних податків та зборів.

Поняття податкової декларації (розрахунку). Обов'язкові та додаткові реквізити податкової звітності. Податкові періоди та терміни подання податкових декларацій. Типи податкових декларацій. Організація складання та

терміни подання податкової звітності. Порядок подання податкової звітності: особисто, поштою, в електронному вигляді. Випадки неподання податкової звітності. Поняття електронного цифрового підпису. Схема приймання податкової звітності в електронному вигляді. Оформлення заявки на прийняття/видачу сертифіката відкритого ключового елемента. Складання угоди про передачу податкової звітності в електронному вигляді.

Економічна сутність ПДВ, форми та методи розрахунку. Система податкового обліку з податку на додану вартість. Порядок реєстрації, перереєстрації та анулювання реєстрації платників податку на додану вартість у податковій інспекції. Поняття "податкове зобов'язання" та "податковий кредит". Дати виникнення податкового зобов'язання та права на податковий кредит. Податкова накладна. Реквізити податкової накладної. Порядок оформлення податкової накладної. Використання права на податковий кредит без податкової накладної. Порядок реєстрації податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних. Декларація з ПДВ та додатки до неї: порядок складання та подання.

Загальні вимоги до податкового обліку та звітності з акцизного податку. Порядок отримання ліцензії на виробництво та продаж підакцизних товарів. Порядок реєстрації платниками акцизного податку. Визначення дати виникнення податкових зобов'язань. Порядок декларування максимальних роздрібних цін на тютюнові вироби. Порядок придбання, застосування та повернення марок акцизного податку. Складання заявки-розрахунку на отримання акцизних марок. Вартість марок акцизного податку. Порядок подання податкової декларації та терміни сплати податкових зобов'язань. Акцизна накладна: порядок складання та реєстрації в Єдиному реєстрі акцизних накладних.

Концепції доходу та прибутку як об'єктів оподаткування. Обґрунтування пропорційного та прогресивного оподаткування. Особливості податкового обліку доходів. Методи трансфертного ціноутворення. Принцип "витагнутої руки". Податковий облік амортизації основних засобів. Класифікація основних засобів за групами. Методи амортизації основних засобів. Порядок визначення вартості об'єктів амортизації. Податкові періоди з податку на прибуток підприємств. Порядок заповнення декларації про прибуток підприємства та додатків до неї. Терміни подання податкової декларації з податку на прибуток підприємств.

Ставки єдиного соціального внеску. Звітність з єдиного соціального внеску. Перспективи об'єднання звітності з єдиного соціального внеску та податку на доходи фізичних осіб.

Система податкового обліку податку з доходів фізичних осіб. Поняття "податкова знижка". Загальні умови для нарахування податкової знижки. Витрати, що включаються до складу податкової знижки. Документальне підтвердження права на податкову знижку. Податкова соціальна пільга та документальне підтвердження права на неї. Порядок оформлення та подання

заяви про застосування податкової соціальної пільги. Обмеження щодо застосування податкової соціальної пільги. Порядок ведення книги обліку доходів і витрат для визначення суми загального річного оподаткованого доходу. Порядок заповнення та подання річної декларації про майновий стан і доходи. Особи, які зобов'язані подавати декларацію. Особи, які звільнені від обов'язку подавати декларацію. Податковий розрахунок про доходи (форма № 1 ДФ). Порядок складання розрахунку. Перелік ознак доходів. Перелік ознак податкової соціальної пільги.

Тема 7. Податкове планування

Поняття податкового планування. Вплив податків на фінансове становище підприємства. Податковий тягар підприємства: методика розрахунку, вплив на впровадження заходів податкового планування.

Загальні принципи податкового планування на підприємстві: принципи єдності (системності), участі, безперервності, гнучкості, точності. Спеціальні принципи податкового планування на підприємстві: принципи законності, комплексності, оптимального співвідношення ризику та вигод, перспективності, альтернативності, натуральності.

Методи: мікробалансів, графоаналітичних залежностей, матрично-балансовий, статистичні, розрахунково-аналітичний, нормативний, економіко-математичного моделювання. Методи: заміни відносин, розподілу відносин, делегування податків структурі-сателіту, використання офшорів, використання переваг міжнародних договорів, використання облікової політики, відстрочення податкового платежу.

Класифікація видів податкового планування на підприємстві за сферою застосування, організаційною структурою суб'єкта податкового планування, організаційно-правовою формою суб'єкта податкового планування, характеру управлінських рішень, інструментарію. Стратегічне, поточне, індивідуальне, корпоративне, внутрішньодержавне, міждержавне, податкове планування з застосуванням податкових пільг, податкових «лазівок».

Зміст та характеристика організаційно-підготовчого, дослідницького, планово-розробного та етапу практичної реалізації податкового планування на підприємстві.

Послідовність підбору даних для дослідження та оптимізації податкового поля підприємства. Топологія та порядок систематизації схем оптимізації податкових платежів. Аналіз податкового поля підприємства, факторів податкових ризиків та систематизованих схем оптимізації податкових платежів. Види проектів податкового планування. Методика складання та підбір альтернативних проектів податкового планування. Критерії оптимальності в податковому плануванні: показники прибутковості проекту податкового планування, безризиковості проекту податкового планування, відсутності обмежень проекту податкового планування.

Поняття податкового плану та податкового календаря, процедура їх

складання. Порядок здійснення моніторингу виконання податкового плану. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на виконання податкового плану. Порядок коригування заходів податкового планування під зміни зовнішніх та внутрішніх факторів. Аналіз результатів податкового планування.

Організація ресурсного забезпечення податкового планування на підприємстві: кадрового, матеріального, інформаційного. Кваліфікаційні вимоги податкового менеджера. Порядок взаємодії податкової групи з іншими підрозділами підприємства: дирекцією підприємства, бухгалтерським підрозділом, планово-економічним підрозділом, підрозділом аудиту, юридичним підрозділом, підрозділом збуту, підрозділом постачання. Координація дій підрозділів підприємства стосовно заходів податкового планування. Порядок організації документообігу в рамках податкового планування.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми	Зміст
Тема 1.	Практичне заняття: Концепції сучасного податкового менеджменту
Тема 2.	Практичне заняття: Основні теорії податкового регулювання
Тема 3.	Практичне заняття: Підходи до податкового адміністрування в умовах воєнного стану
Тема 4.	Практичне заняття: Податковий контроль як складова державного податкового менеджменту
Тема 5.	Практичне заняття: Корпоративний податковий менеджмент та податкова політика суб'єкта підприємництва
Тема 6.	Практичне заняття: Визначення оптимального податкового навантаження суб'єкта підприємництва
Тема 7.	Практичне заняття: Побудова податкового календаря

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 - 7	Вивчення лекційного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів
Тема 1 - 7	Підготовка до практичних занять
Тема 1	Написання есе
Тема 1 – 7	Підготовка презентації
Тема 1 – 7	Підготовка до контрольних робіт

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні: лекція (Тема 1 – 4), проблемна лекція (Тема 5 – 7).

Наочні (демонстрація (Тема 1 – 7)).

Практичні (практична робота (Тема 1 – 7), есе (Тема 1)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: тестові опитування за темами лекцій (20 балів), компетентнісно-орієнтовані завдання (40 балів), письмова контрольна робота (30 балів), презентація (5 балів), есе (5 балів).

Семестровий контроль: Залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Єфименко Т. І. Обґрунтування витрат використання концепції податкових витрат у пільговій політиці / Т. І. Єфименко, Ю. Б. Іванов, О. Є. Найденко // Фінанси України. - 2021. - № 8. - С. 7-23.

2. Податкова система : навчальний посібник / Ю. Б. Іванов, В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Ю. Б. Іванова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 410 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/24503>

Додаткова

3. Іванов Ю.Б. Методичний підхід до вибору напрямів просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану / Ю.Б. Іванов, О. Ю. Іванова // Бізнес Інформ. – 2022. - № 7. - С. 67-73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28227>

4. Найденко О. Є. Зарубіжний досвід здійснення моніторингу податкових витрат та перспективи його впровадження в Україні / О. Є. Найденко // Науковий погляд: Економіка та управління. – 2022. – №4(80). – С. 86 – 94. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28819>

5. Найденко О. Є. Обґрунтування переваг та недоліків оподаткування сімейних доходів / О. Є. Найденко, В. В. Карпова // Бізнес-навігатор. – 2022. – № 1 (68). – С. 120-126. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27666>

6. Регіональні аспекти митно-податкової політики [Електронний ресурс] : монографія / В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко, В. В. Карпова [та ін.] ; за заг. ред. Ю. Б. Іванова. - Електрон. текстові дан. (1,88 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 247 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26221>

7. Ivanov, Yu., Tyshchenko, V., & Naidenko, O. Customs and tax aspects of the economic integration of Ukraine into the EU. Development Management, 2023. – 21(2), p. 20–29. doi: 10.57111/devt/2.2023.20.

8. Tyschenko V. Substantiation of the stages of implementation of the tax expenditure concept / V. Tyschenko, O. Naidenko // Development Management. – 2023. – 21(1). – P. 27-35. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29804>

Інформаційні ресурси

9. Офіційний сайт Державної податкової служби України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tax.gov.ua/>

10. Податковий менеджмент. Сайт ПНС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=11681>

11. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>